ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЕ ЛЫ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

№140 (21.798) ● 2010 гъэм бадзэуэгъуэм (июлым) и 29, махуэку ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

Сурэтыр **МАМИЙ Руслан** *трихащ.*

●Къэрал къулыкъущІапІэхэм

Путин Владимир КъБР-м и УнафэщІым и пщэ кърелъхьэ

2010 гъэм бадзэуэгъуэм и 27-м Урысейм и МЧС-м Кризис щытыкІэхэм я лъэхъэнэ унафэхэр зезыгъакІуэ и центрым къыщызэрагъэпэщащ «ЩІынальэхэм къыщыхьу мафІэсхэмрэ абыхэм кьаХь хэщІыныгъэхэмрэ гъэмэщІэныкІэ зэфІагъэкІхэм я Іуэхуитіз» видеоконференцыр. Селектор зэІущІэр иригъэкІуэкІащ Урысей Федерацэм и Правительствэм и Унафэщ Путин Владимир, Абы хэтащ МЧС-м, МВД-м, гъэзэщІакІуэ властым и федеральнэ органэхэм, УФ-м и щІынальэхэм я унафэщІхэр, Урысейм и МЧС-м и щІынальэ къудамэхэм я дзжьакІуэхэр. Гъэзэщ1акІуэ властым мэз Іуэхуэхэмкі жэуап зыхь Іэтащ1ьхэр.

ВИДЕОКОНФЕРЕНЦЫМ хэтын папщІэ Налшык кьалэм кьыщагъэсэбэщ Урысейм и МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэу КъБР-м щыІэм и Іуэхущ1апІэр.

Селектор зэІущІэм хиубыдэу Къэбэрдей-Балькъэрым и Президент Кьанокъуэ Арсен кьэралым и Правительствэм и Унафэщ1ыр щыгъуазэ ищ1ащ республикэм и мэхэр мафІэсхэм ящ1ыхьмэнымкІэ эффІагъэкІхэм. Абы кьыхигъэщхьэхукІащ мэзхэм кьыщ1ыхьу мафІэсхэм ягъэщІэнрэ пащІэ зехьэныгъэ цІыхуу зыхуеинымэ хуэдиз зэрыщІыІэр, мэзхэм я щытыкІэм Урысейм и МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэу КъБР-м щыІэм и лэжьакІуэхэм я нэІэ зэрыгетыр.

КъБР-м и Унафэщ1ым Путин Владимир апхуэдэу хуиІуэтащ бадзэуэгъуэм и 21-м террористхэм кьагъэуа Бахьсэн ГЭС-р зэгъэпэщ1ыжьным зэрелэжьыр: «Хэхауэ фІыщІэ пхуэсщІыну сыхуейщ Сечин Игорь и пашэу республикэм кьэбгъэкІуа комиссэм лэжьыгъэщхэу зэрызэфІигъэкІам папщІэ». Абы жиІащ ГЭС-р ящ1ыжьн папщІэ зыхуеину ахьшэ бжьыгъэр зэрагъэбелджылар, мы Іуэхущ1апІэм и лъэщагъэр мегаватт 30 - 35-м нэсу зэрыхагъэхьэунур.

Премьер-министрым Кьанокъуэ Арсен и пщэ кьрелъхьащ инфраструктурэм пыщІа уху1ныгъэхэр зэрахьумэр игъэтхдиину. «Бахьсэн ГЭС-м и гугъу пщІымэ, ар нэрылъагъуу егъэфІэкІуапхьщ. А Іуэхум дэлэжьынщ», - жиІащ Путин Владимир.

КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1апІэ.

●ЗэІущІэхэр

Зэрызэдэлэжьэнум топсэлъыхь

КъБР-м Уху1ныгъэмрэ архитектурэмкІэ и министерствэм бадзэуэгъуэм и 27-м щ1ызэхэтащ Санкт-Петербург и предприятэ лъэрызехьэ зыбжанэм я унафэщІхэмрэ ди республикэм и хьэрычэтыщІэхэмрэ я зэІущІэ. Ар къыдэгъэзэжащ Санкт-Петербург къалэм Экономикэ зыужьныгъэмкІэ, промышленнэ политикэмрэ сатумкІэ и комитетым «ЩІынальэхэм дадолажьэ» жыхуиІэ и программэм хьыхьу.

ЛІЫКІУЭХЭМ я пашэ, Санкт-Петербург и Правительствэм Къэрал щІыб зэпыщІэныгъэхэмкІэ и комитетым и унафэщІым и чэнджэщэгъу, хьэрычэтыщІэ лэжьыгъэм зегъэужьыным и щІэгъэкъэуэн «Санкт-Петербург и щІынальэ зэхуаку хьыбарегъащІэ-Іуэхуэхьэ центр» Асоциацэм и президент **Качаев Эльгиз** къызэриригъэльэгъуамкІэ, я зэпыщІэныгъэхэр бизнес-посольствэм и хэщІапІэ къызэІухыныжмкІэ къыщІадзэ хьунут.

- Абы ди хьэрычэтыщІэхэм я зэгухьэныгъэхэр зэриш1лІнут. Апхуэдэ хэщІапІэ къызэІухыным теухуауэ «Іуэху зезыхьэ Урысей» Урысейм и щІыпІэ щІыналъэ организацэм и Къэбэрдей-Балъкъэр къудамэм иджыпсту допсальэ. ХьэрычэтыщІэхэр къыхэмыщІыкІыу Кавказ Ищхьэрэм щылэжьэныр зэтеубЛэнымкІэ ар хэкІыпІэ хъарзынэ хьуну къызолъытэ, - къыхигъэщащ хьэщІэхэм я нэхъыжьым. Качаев Эльгиз къыхилъхьащ лъэныкъуитІми я зэпыщІэныгъэхэр нэхъри ирагъэфІэкІуэн папщІэ, Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ Санкт-Петербургрэ 1996 гъэм зэращ1ылІауэ щыта зэгурыІуэныгъэр кьагъэщІэрэщІэжьыну.

- «Коммерц1э центр, транспорт, мэз» ОАО-м и унафэщІхэм я Советым и Іэтащ1ьхэр **Абрасимов Александр** зэрыжиІамкІэ, ди республикэм и хьэрычэтыщІэхэм кьадэлэжьэну хьэзырщ.

- Къэбэрдей-Балъкъэрым кьыхуэкІуэ хьэпъэхэр дэ кьытхуеІыхынут, тхуэхъумэнут икІи кьытхуегъэшэжынут. Республикэм зыгъэпсэхупІэ Іуэхущ1апІэхэм зыщ1ауэжьынымкІэ ар сэбэп хьунут, - къигъэлъэрыуащ абы.

ЖКХ-м и псэуалъэхэм папщІэ Іэмэпсымэхэр къыщІэзгъэкІ «Энергокапитал» ЗАО-м и унафэщІ **Алексеев Валентин** я Іэнатіэр зэлэжьхэм зэхуэсахэр къыгъэгъуэзащ. Кьапщтэмэ, турбинэхэр, гъэсныпхъэ пудкІэ лажьэ котельнэхэр ягъэхьэзыр, щІыдагъэ зэрыта цистернэхэр ягъэтхьабзэ. Тхылъхэр зэфІыхьэмэ, медицинэ кІэрыхуэбжьэрыхуэхэр щагъэсыну Іуэхущ1апІэ къызэІуахынущ. «Спецпроект», «Константа Спорт» ОАО-хэм я унафэщІхэу **Потаповэ Еленэрэ Жигачев Русланрэ** музейхэм, школ стадионхэм папщІэ къыщІагъэкІ Іэмэпсымэхэм, спорт хьэпшып зэмылІэужьыгъуэхэм яІэ ефІэкІныгъэхэм тепсэлъыхьащ, абыхэмкІэ сату зэдзэщІынымкІэ щыІэ хэкІыпІэхэр ягъэнэІуащ.

«Урысейм и щІэгъэкъуэн» жылагъуэ организацэм и щІынальэ къудамэм и нэхъыжь **Кьыпльышкъуэ Альберт** къызэрыхигъэщамкІэ, проект зэхэтхэр къызэІухыным лъэпощхьэпо гуэри хилъагъуэркъым, Іуэхущ1апІэ, хьэрычэтыщІэ щхьэхуэхэр зэгурыІуэмэ, абыкІэ зэфІэкІынущ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и къэныкъуэкІэ зэхьыхьэн хэтащ республикэм и министерствэхэм я лЫкІуэхэр, «Борэн-щэкІ» предприятэм и унафэщІхэм я Советым и Іэтащ1ьхэ **Кьанокъуэ Сультан**, «Хуабэ сервис» АО-м и ЩІэмыдзэ **Къэгъэзэж Артур**, къэрычэтыщІэхэр.

Зэ1ущІэр иригъэкІуакІ КъБР-м экономикэ зыужьныгъэмрэ сатумкІэ и министрым и къуэдзэ **КІэрэф Мурат**.

АРУАН Алий.

●Шэрэдж куей

Гъэмахуэ лагерым щыІэхэм я ІутІыжщ

Шэрэдж районым щыІэ «Къарэ-Су» гъэмахуэ лагерым бадзэуэгъуэ мазэм зыщагъэпсэхунущ илъэси 7-16 ныбжьым ит ныбжьыщІи 100-м. Ахэр зыщ1ыр мы куейм и жылагъуэхэрщ. ЦІыкІуэхэр къэуат зыщІэдзэ щхьэныгъуэ зэмылІэужьыгъуэхэмкІэ махуэм 4 ягъэщхьанущ. Апхуэдэу пэрыхьэту яІэнущ хадэхэкІхэмрэ пхъэщхьэмыщІхьэхэмрэ.

ЛАГЕРЫМи лэжьакІуэхэм зэфІэкІныу яІэр ирахьэлІэнущ сабийхэм я зыгъэпсэхуугъуэ зэманыр нэгуэзыужьу ягъэкІуэным. ЦІыкІуэхэр щІэх-щІэхыгъуэ дуненаплъэ къыщрашэкІынущ Безенги, Сукан-Су ауэхэм, Шэрэдж куейм и фэепІ щІыпІэхэм, Надыжь къалэ. Абы къыдэкІуэу, махуэ къэс лагерым щрагъэкІуэкІынущ футболымкІэ, волейболымкІэ, шахмат, шашкэ джэгунымкІэ зэхьэзэхуэхэр. ГъэсакІуэхэм шэч къытрахьэрхьэм щІыхубэм фІыуэ яІэзэгъуэ, махуэ къэс лагерым щрагъэкІуэкІынущ футболымкІэ, волейболымкІэ, шахмат, шашкэ джэгунымкІэ зэхьэзэхуэхэр. ГъэсакІуэхэм шэч къытрахьэрхьэм щІыхубэм фІыуэ яІэзэгъуэ, махуэ къэс лагерым щрагъэкІуэкІынущ футболымкІэ, волейболымкІэ, шахмат, шашкэ джэгунымкІэ зэхьэзэхуэхэр. ГъэсакІуэхэм шэч хэлъкъым.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Гъэ еджэгъуэщІэм хуэхьэзырщ

Зэрэгъыж къуажэм дэт курыт еджапІэм и гъэпсыныжьым яухащ.

КъБР-м и Президент Кьанокъуэ Арсен и жэрдэмкІэ, республикэ бюджетым и ахьшэу а Іуэхум семуани 10 хухахауэ щытащ. Лэжьыгъэхэр ирригъэкІуэкІащ Мокаев Руслан зи унафэщІ «Шэрэдж-Іэ» ООО-м.

Школыр зэгъэпэщ1ыжьным хэтащ егъэджакІуэхэмрэ класс нэхъыжьхэм щІэсхэмри. Абыхэм блынхэр ялащ, еджапІэ пэшхэр зыхуей хуагъэзащ, пщІанТІэм дэт къэкІыгъэхэр яухьэзащІащ.

БОЗИЕВЭ Залиф.

●КІэщІу

Дунейпсо Кубокым пэгъунэгъу дыдэт

Монголием и къалэ Улан-Батыр бадзэуэгъуэм и 24-25-хэм щекІуэкІащ дзюдомкІэ дунейпсо Кубокыр къэхьыным теухуауэ щ1ыхьхьуэм я зэхьэзэхуэ.

УРЫСЕЙ Федерацэм и командэ къыхэхам хэту бэнащ Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщ спортсменитІ икІи ехьэлІэныгъэ зыІэрагъэхьащ. Килограмм 90 зи хьэлъагъэм я гупым дыжьын медалыр къыщихьащ Ким Руслан и гъэсэн ГъукІэпщ Самир, килограмми 110-м щІигъу зи хьэлъагъэм я деж ещанэ щ1ыхьуащ Къамбий Аслъэн. ЩІалэр егъасэ Емкъуж Мухьэмэд.

Ди топджэгуфэм щыщу щы

Урысей Федерацэм футболымкІэ и премьер-лигэм и епщ1ыкІуплІанэ джэгуГъуэр иуха нэужь. «Спорт-Экспресс» газетым «зэхищащ» къэралым и командэ хьыхэхэр.

ЗЭИ хэмыхьэуэ, абы ялэу хэхуащ «Спартак-Налшыкым» и футболистиц. Газетым и корреспондентхэм футболист Іэзэхэу къалъытахэм ящ1ыщ гъуащ1ыхьмэ Хатаженков Владислав, гъуащ1ьхэхъумэныкъуэ Джатэрыв Къазбэч, гъуащ1ьхэу Сирадзэ Давид сымэ.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Уэшхырщ зыщ1агъуэр

Сырымэ гуащІэр Москва и кум нэсащ, Фигу къэдгъэкІыжьынщи, къалащхьэм щ1ыпсэухэр махуэ зыкъом хьуауэ гугъу ирегъэхь щ1ыхьрым и гъунэгъуу щ1ыІэ торфыр мафІэм зэрисым.

УФ-м и Премьер-министр Путин Владимир унафэ ищІащ мы гъуэгу къалэм щхьэщ1ахьым теухуауэ зэфІагъэкІ Іуэхухэр ягъэлъэщ1ыну.

АрщхьэкІэ, нэхъыбэу зыщ1агъуэкъэр махуитІ дэкІмэ хьынум, я гукъыдэжьр кьызэрИэтынум. Джэгу-зэпеуэхэм щ1ытекІуэ сабийхэм иратыну саугъэтхэри ягъэхьэзыращ. Лагерым иІэщ1 ныжьыщІэхэм я Іэнпкъльэпкъым зезыгъэжь дерсхэр щрагъэкІуэкІыну утыку щхьэхуэхэри.

«Къарэ-Су»-м щолажьэ илъэс куэд лъандэрэ зи Іэнатіэр фІыуэ кьезыхьэлІэ Іэнатіэр зэрытехьэнум щэч хэлъкъым.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Тэтэрстаным иІэ ехъулІэныгъэхэм зыщагъэгъуазэ

● Ди зэпыщІэныгъэхэр

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщ1 Меркулов Александр зи пашэ гуп мы зэманым Тэтэрстаным щыІэщ. ЛЫкІуэхэм я унафэщІыр вэсэмахуэ Тэтэрстан Республикэм и премьер-министр Халиков Ильдар хуэзащ. Ахэр тепсэлъыхьащ хьыбарегъащІэ ІэнатІэхэм зегъэужьыным, щІалэгъуалэ политикэмрэ мэкъумэш ІэнатІэмрэ яхуэгъэзэа Іуэху убыхуахэр гъэзэщІэным я лъэныкъуэкІэ зэдзлжьэным.

КЪЭБЭРДЕЙ-Балькъэрым и лЫкІуэхэр министерствэ зыбжанэм кІуауц, «Технологие лъагэхэм я «ИТ-парк» технопарк» ІэнатІэм епльщ, технологие лъагэхэр къыщагъэсэбэп медицинэ еджапІэ центрым и лэжьэкІэм, республикэм и агропромышленнэ ІэнатІэм и екъулІэныгъэхэм щыгъуазэ защІащ.

Тэтэрстаным и премьер-министрым жиІащ республикитІыр илъэс куэд лъандэрэ зэнбжьыбзэгъуу кьызэрекІуэкІыр. «Фэ фыкьызэрыкІуар сэбэп хъунущ экономикэм, егъэджэныгъэм, мэкъумэшым я Іэнатіэхэм щыхтуэзэфІэкІхэмкІэ дызэхъуэжэну», - кьыхигъэщхьэхукІащ абы.

КъБР-м и Правительствэм и Унафэщ1 Меркулов Александр зэрыжиІамкІэ, республикэм и лЫкІуэхэр Тэтэрстаным щІыпІэ щхьэхуэхэм я мурадт, сыгу жьыпІэмэ а лэгъуэгум экономикэм и ІэнатІэ куэдым екъулІэныгъэ нэрылъагъуэхэр щиІэщ. Абыхэм ящ1ыщ къэрал зехьэкІэр, «Электрон правительствэ» проектыр гъэзэщІэныр, мэкъумэш ІэнатІэм зегъэужьыныр. «Иджыпсту Кавказ Ищхьэрэ федеральнэ округым зэрызиужьныгъ щ1ыкІэр зэхалъхьэ икІи щІыналъэ нэхъыфІхэм я лэжьэкІэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и дежкІэ мыхьэнэшхуэ иІэщ», - жиІащ гупым и Іэтащхьэм. Меркулов Александр кьихьащ ди республикэм иІэ екъулІэныгъэхэм щ1ыхьэт техьуэ щапхьэ щхьэхуэхэр: федеральнэ центрым кьиутІыпщ дотацэхэр нэхъ мащІэ зэращІыр, Іуэхущ1апІэщ1эхэр къызэрагъэІуахыр, сабий щІынэу лІэжьэр нэхъ мащІэ зэрыхьыр.

Халиков Ильдар Къэбэрдей-Балъкъэрым и лЫкІуэхэм гу лъыригъэтащ Тэтэрстаным щагъэзащІэ проект щхьэхуэхэм: «Мастер» индустрие паркым, «Елабуга» экономикэ щІыналъэ хэхам.

КъБР-м и Президент Кьанокъуэ Арсен и цІэкІэ Меркулов Александр Тэтэрстаным и унафэщІэр Къэбэрдей-Балъкъэрым щ1ыхьэщІэну кьриугъэблэгащ.

КОНАКОВ Хьэсэн,
КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1апІэм и лэжьакІуэ.

Ди къуажэм рамыубыдыжьащ

Ныбжьыщ1эхэр зыщ1ыгуфІыкІа тыгъэ

АДЫГЕЙ. *Республикэм олимп резервхэмкІэ и сабийныбжьыщІэ школ №2-м тхьэводымкІэ зыщ1эхьаз ящ1ыгъуэ щ1ыхьахащ. Абы кърихьэлІащ Адыгейм и президент ТхьэкІумащІэ Аслъэнджэрий.*

МЕТР зэбгъуэнатІэ 500 хъу бэнакІуэ пэщІыр зыхуеину псомкІи кьызэгъэпэщащ. «Стройкомплекс», «Агротранс» зэгуфхэныгъэхэм мы Іуэхум сом мелуани 7-м нэблагъэ халъхьащ. ЗэрызэгурыІуам тету, спорт пэщІыр АРСДЮШОР №2-м ираташ.

ТхьэкІумащІэ Аслъэнджэрий сабий-ныбжьыщІэ школым и унафэщІ Дохъуэк Сэфарбий сом мин 350-р хъу сертификат иритащ и гъэсэнхэр зыхуэныкъуэ щ1ыІэмэ кьыращ1ухэр папщІэ.

Мейкъуапэ и теплъэр

Мейкъуапэ кьалэм игъэтину теплъэщІэм, зэрызиужьынум и проектым иджыблагъэ хэтІащ.

АР ИГЪЭХЬЭЗЫРАЩ «Волгограждапроект институт» акционер зэгуфхэныгъэм, кьалэм архитектурэмрэ кьалэ уху1ныгъэмкІэ и Іуэхущ1апІэр щ1ыгъуу.

Рязань макІуэ

АБХЪАЗ. *Республикэм уэрэдымрэ кьафэмкІэ и къэрал ансамбль Рязань кІуащ. Ар хэтынущ Рязань кьалэм и махуэм иращ1экІ зэхьэхьэм.*

СОВЕТ Союзым и зэман лъандэрэ зи пщІэр льагэ ансамбль щІэрыІуэм бадзэуэгъуэм и 31-м екІуэкІыну махуэщхуэ зэхьэхьэм кьрихьэлІэхэм я нэгу зригъэжьынущ. А махуэ дыдэм пщІэншэу концерт щ1ытынущ Рязань кьалэм зэт Щ1алэгъуалэм я унэм.

ЗыкІи зэгурыІуакъым

Абхазым, Осетие Инщэм я статусым теухуауэ Урысейм-рэ Курэсымрэ Женевэ щрагъэкІуэкІа зэпсэльъныгъэм зыри кьрикІуакъым. А Іуэхур зэрекІуэкІым кІэльыпльащ ООН-р, Европей союзымрэ ОБСЕ-мрэ.

ЕВРОПЕЙ союзым и кІэлъыплъакІуэ Морел Пьер зэрыжиІамкІэ, Кавказым и ипщэ щІыналъэм щ1ыІэ щ1ытыкІэм теухуауэ зыкІи зэгурыІуакъым.

ЦІыху мин 25-м тращІыхь

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. *Адрыхьэ зыгъэпсэхуп1э щІынальэ яп1э хъщІэнщр уухуэн щ1ыщІадзащ.*

АХЭР 4 хъунущ, щІыху мин 25-м тещІыхьауэ. Абы хьыхьэнущ щІыхуэм я узынщагъэр щрагъэфІакІуэ, зыщагъэпсэху Іуэхущ1апІэхэр, бгы-лыжэ, кІапсэ гъэгухэр.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

●ЗэІущІэхэр

Зэрызэдэлэжьэнум топсэлъыхь

КъБР-м Уху1ныгъэмрэ архитектурэмкІэ и министерствэм бадзэуэгъуэм и 27-м щ1ызэхэтащ Санкт-Петербург и предприятэ лъэрызехьэ зыбжанэм я унафэщІхэмрэ ди республикэм и хьэрычэтыщІэхэмрэ я зэІущІэ. Ар къыдэгъэзэжащ Санкт-Петербург къалэм Экономикэ зыужьныгъэмкІэ, промышленнэ политикэмрэ сатумкІэ и комитетым «ЩІынальэхэм дадолажьэ» жыхуиІэ и программэм хьыхьу.

ЛІЫКІУЭХЭМ я пашэ, Санкт-Петербург и Правительствэм Къэрал щІыб зэпыщІэныгъэхэмкІэ и комитетым и унафэщІым и чэнджэщэгъу, хьэрычэтыщІэ лэжьыгъэм зегъэужьыным и щІэгъэкъэуэн «Санкт-Петербург и щІынальэ зэхуаку хьыбарегъащІэ-Іуэхуэхьэ центр» Асоциацэм и президент **Качаев Эльгиз** къызэриригъэльэгъуамкІэ, я зэпыщІэныгъэхэр бизнес-посольствэм и хэщІапІэ къызэІухыныжмкІэ къыщІадзэ хьунут.

- Абы ди хьэрычэтыщІэхэм я зэгухьэныгъэхэр зэриш1лІнут. Апхуэдэ хэщІапІэ къызэІухыным теухуауэ «Іуэху зезыхьэ Урысей» Урысейм и щІыпІэ щІыналъэ организацэм и Къэбэрдей-Балъкъэр къудамэм иджыпсту допсальэ. ХьэрычэтыщІэхэр къыхэмыщІыкІыу Кавказ Ищхьэрэм щылэжьэныр зэтеубЛэнымкІэ ар хэкІыпІэ хъарзынэ хьуну къызолъытэ, - къыхигъэщащ хьэщІэхэм я нэхъыжьым. Качаев Эльгиз къыхилъхьащ лъэныкъуитІми я зэпыщІэныгъэхэр нэхъри ирагъэфІэкІуэн папщІэ, Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ Санкт-Петербургрэ 1996 гъэм зэращ1ылІауэ щыта зэгурыІуэныгъэр кьагъэщІэрэщІэжьыну.

- «Коммерц1э центр, транспорт, мэз» ОАО-м и унафэщІхэм я Советым и Іэтащ1ьхэр **Абрасимов Александр** зэрыжиІамкІэ, ди республикэм и хьэрычэтыщІэхэм кьадэлэжьэну хьэзырщ.

- Къэбэрдей-Балъкъэрым кьыхуэкІуэ хьэпъэхэр дэ кьытхуеІыхынут, тхуэхъумэнут икІи кьытхуегъэшэжынут. Республикэм зыгъэпсэхупІэ Іуэхущ1апІэхэм зыщагъэжьынымкІэ ар сэбэп хьунут, - къигъэлъэрыуащ абы.

ЖКХ-м и псэуалъэхэм папщІэ Іэмэпсымэхэр къыщІэзгъэкІ «Энергокапитал» ЗАО-м и унафэщІ **Алексеев Валентин** я Іэнатіэр зэлэжьхэм зэхуэсахэр къыгъэгъуэзащ. Кьапщтэмэ, турбинэхэр, гъэсныпхъэ пудкІэ лажьэ котельнэхэр ягъэхьэзыр, щІыдагъэ зэрыта цистернэхэр ягъэтхьабзэ. Тхылъхэр зэфІыхьэмэ, медицинэ кІэрыхуэбжьэрыхуэхэр щагъэсыну Іуэхущ1апІэ къызэІуахынущ. «Спецпроект», «Константа Спорт» ОАО-хэм я унафэщІхэу **Потаповэ Еленэрэ Жигачев Русланрэ** музейхэм, школ стадионхэм папщІэ къыщІагъэкІ Іэмэпсымэхэм, спорт хьэпшып зэмылІэужьыгъуэхэм яІэ ефІэкІныгъэхэм тепсэлъыхьащ, абыхэмкІэ сату зэдзэщІынымкІэ щыІэ хэкІыпІэхэр ягъэнэІуащ.

«Урысейм и щІэгъэкъуэн» жылагъуэ организацэм и щІынальэ къудамэм и нэхъыжь **Кьыпльышкъуэ Альберт** къызэрыхигъэщамкІэ, проект зэхэтхэр къызэІухыным лъэпощхьэпо гуэри хилъагъуэркъым, Іуэхущ1апІэ, хьэрычэтыщІэ щхьэхуэхэр зэгурыІуэмэ, абыкІэ зэфІэкІынущ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и къэныкъуэкІэ зэхьэхьэн хэтащ республикэм и министерствэхэм я лЫкІуэхэр, «Борэн-щэкІ» предприятэм и унафэщІхэм я Советым и Іэтащ1ьхэ **Кьанокъуэ Сультан**, «Хуабэ сервис» АО-м и ЩІэмыдзэ **Къэгъэзэж Артур**, къэрычэтыщІэхэр.

Зэ1ущІэр иригъэкІуакІ КъБР-м экономикэ зыужьныгъэмрэ сатумкІэ и министрым и къуэдзэ **КІэрэф Мурат**.

АРУАН Алий.

Бадзэуэгъуэм и 24-м Театр Щхьэхуантім зэІущІэ гуапэ щекІуэкІащ. Университетыр фІы дыдэу къэзыуха ныбжьыщІэхэр а щ1ыхьэщхьэм ягъэтІупІащ, апхуэдэуи дирижер щ1ыІуэ Темыркъан Юрэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым щ1ыхь зиІэ и профессор зэрыхъуам щ1ыхьэт техьуэ дипломыр ираташ.

МЫ ГЪЭМ КъБКъУ-м къыщІигъэкІащ ныбжьыщІэ 4260-рэ, абыхэм ящ1ыщ 431-м еджапІэр диплом пльыжькІэ кьаухащ. Университетым и ректор Къарэмырзэ Барэсбий абыхэм щехьэхъуэм жиІащ: «Сэ шэч къытесхьэркъым ди еджапІэр къэзыуха щІалэгъуалэр Къэбэрдей-Балъкъэрым и къэкІуэным ехьэлІэныгъэ яІэу зэрыхуэгъэзэнум».

КъБР-м егъэджэныгъэмрэ щ1ыныгъэмкІэ и министр Щхьэгъэпсо Сэфарбий ныбжьыщІэхэм защ1ыхуигъаззм къыхигъэщащ абыхэм университетым къыщІаха щ1ыныгъэр гъащІэм адэкІэ щ1ыхашыну лъагэуэм и къежьапІэ нэхъыщхьэу зэрыщ1ытыр, апхуэдэ зэфІэкІ лъагэхэр щеджэм къызэрыгъэлъэгъуэхэм республикэ унафэщІхэр куэдкІэ зэращ1ыгуГыр. «Фэ ныбэ гуфІэгъуитІ фиІэщ - фІыуэ фызэреджам щ1ыхьэт техьуэ диплом пльыжьыр кьыват, апхуэдэуи ди хэкуэгъэ цІэрыІуэ Темыркъан Юрэ фІыгъуну, абы и чэнджэщ зэхэфхыну фи насыпыр къикІащ, - жиІащ министрым. Апхуэдэу Щхьэгъэпсом КъБР-м ЕгъэджэныгъэмрэщІэныгъэмкІэ и министрствэм и щІыхь тхылъхэр зэриты-жащ практикэм къыщ1ыхьэжанымкІа егъэджакІуэ ныбжьыщІэхэм.

Диплом пльыжьым и гъусэу, КъБКъУ-м и ректорым университетым и жылагъуэ гъащІэм щ1ыхь зиІэ я профессору гъащІэм щ1ыхь зиІэ и профессор зэрыхъуам и дипломыр щриты-жым, Къарэмырзэ Барэсбий къыхихигъэщащ дуней псом щ1ыщ1эрыІуэ ди хэкуэгъэ щ1ыпкъэм и гъусэу ноБэ утыку зэпрытым и щхьэхуэ гэу зэрыригъэпъагъуэжыр.

- Юрэ макъамэм хуедэжэну Ленинград щ1ыкІуам фэ нэхърэ куэдкІэ нэхъыщІэт, - жиІащ ректорым. - Ерыщу зи мурадым хуэкІуа адыгэ щІалэм и ехьэлІэныгъэхэм дуней псор щ1ыгъуазэщ, ар ноБэрей щІалэгъуалэм сыткІи фи щапхъэщ, фы-гъэщхуэ икІи конструктор, космонавткэм и лъабжьэр щ1ыгъэТ1ыльхъэм ящ1ыщ, Социалист Лъэныгъэм и Лы-хьжь, Ленин саугъэтым и лауреат Тихонравов Максим (1900 - 1974 гъэ).

Бадзэуэгъуэм и 30, *мэрем*

◆ Илъэс 30 и пэкІэ (1980 гъэ) Израильм и кнессетым игъэуащ Иерусалим журт кьэралым и кьалащхьэ закъуэу икІи ар езым фІэкІа нэгъэущІым имейуэ. Абы хигъэхьащ кьалэ гъунэм щ1ыІэ къэрып жылагъэуэхэри. Ар хуидакъым ООН-м.

◆ Бадзэуэгъуэм и 30 - щ1ыщхьэІум и 1-хэм Нью-порт (США) Іуэрыіуатэ фестиваль щекІуэкІынущ.

ИрагъэфІэкІуэн ягъэхьэзырыр **ШАЛ Мухьэмэд.**

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщ1 Меркулов Александр зи пашэ гуп мы зэманым Тэтэрстаным щыІэщ. ЛЫкІуэхэм я унафэщІыр вэсэмахуэ Тэтэрстан Республикэм и премьер-министр Халиков Ильдар хуэзащ. Ахэр тепсэлъыхьащ хьыбарегъащІэ ІэнатІэхэм зегъэужьыным, щІалэгъуалэ политикэмрэ мэкъумэш ІэнатІэмрэ яхуэгъэзэа Іуэху убыхуахэр гъэзэщІэным я лъэныкъуэкІэ зэдзлжьэным.

КЪЭБЭРДЕЙ-Балькъэрым и лЫкІуэхэр министерствэ зыбжанэм кІуауц, «Технологие лъагэхэм я «ИТ-парк» технопарк» ІэнатІэм епльщ, технологие лъагэхэр къыщагъэсэбэп медицинэ еджапІэ центрым и лэжьэкІэм, республикэм и агропромышленнэ ІэнатІэм и екъулІэныгъэхэм щыгъуазэ защІащ.

Тэтэрстаным и премьер-министрым жиІащ республикитІыр илъэс куэд лъандэрэ зэнбжьыбзэгъуу кьызэрекІуэкІыр. «Фэ фыкьызэрыкІуар сэбэп хъунущ экономикэм, егъэджэныгъэм, мэкъумэшым я Іэнатіэхэм щыхтуэзэфІэкІхэмкІэ дызэхъуэжэну», - жиІащ гупым и Іэтащхьэм. Меркулов Александр кьихьащ ди республикэм иІэ екъулІэныгъэхэм щ1ыхьэт техьуэ щапхьэ щхьэхуэхэр: федеральнэ центрым кьиутІыпщ дотацэхэр нэхъ мащІэ зэращІыр, Іуэхущ1апІэщ1эхэр къызэрагъэІуахыр, сабий щІынэу лІэжьэр нэхъ мащІэ зэрыхьыр.

Халиков Ильдар Къэбэрдей-Балъкъэрым и лЫкІуэхэм гу лъыригъэтащ Тэтэрстаным щагъэзащІэ проект щхьэхуэхэм: «Мастер» индустрие паркым, «Елабуга» экономикэ щІыналъэ хэхам.

КъБР-м и Президент Кьанокъуэ Арсен и цІэкІэ Меркулов Александр Тэтэрстаным и унафэщІэр Къэбэрдей-Балъкъэрым щ1ыхьэщІэну кьриугъэблэгащ.

КОНАКОВ Хьэсэн,
КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1апІэм и лэжьакІуэ.

●Пшыхьэр

Темыркъаныр ягъэлъапІэ

Темыркъан Юрэ гуфІэгъуэ пшыхьэм хэтщ.

зэрыгушхуэ хьун пэкІыкІ щэджащэщ.

Темыркъан Юрэ жиІащ ар университет къудам щ1ыхь зиІэ я профессору зэрыщ1ытыр, ауэ ноБэрей махуэр зыхуигъаз зэрыщ1ымыІэр. «Апхуэдэу щ1ыщ1ытыр си Хэкум диплом къызэрыщІэзатым и закъэкъым. Зауэм и пэ кьихуэу мыбы педагогикэ институт къыщІэзэІуахауэ щытащ, нужькІэ ар Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым зэрахьэрыкІыжащ. Институтым и яп1э унафэщІу щытар си адэращ, 1942 гъэм, и ныбжьыр илъэс 31-м иту, ар нэмыщхэм яуклащ. Си гугъэмкІэ, иджыпсту си адэр сэрКІэ гушхуэнут», -

Темыркъаныр фІыщІэ псалъэкІэ захуигъэзащ апхуэдэ пщІэ къыхуэзыщІа университетым и ректорми абы и щІэныгъэ сэтывм хэтхэми, апхуэдэуи ныбжьыщІэхэм ехъуэхъуащ ехъулІэныгъэхэр яІэу я мурадхэм хуэкІуэну.

ХУЖЬОКЪУЭ Наталье.

Диплом пльыжь къэзыхьахэр ягъэлъапІэ.

Экономикэ Политикэ

Махуэку

Кавказ Ищхъэрэ Жылагъуэ Іуэху

Іыхьэ тхуанэр

● Гъавэ

Хьэсэхэм я Іыхьэ тхуанэр дыгъэм исащ. Апхуэдиз гъавэ уэгъум Іисраф ищІауэ къадыгъэ языныкъуэ ІэщіагъэлъэІхэм. Ахэр, дауи, къэрал кІуэцІым гуэдзым и уасэр щыдэкІуейным зи сэбэп хэлъхэрщ.

АДРЕЙХЭМ ди гур фЫы щІ: я нэхъ мащІэрамэ, тонн мелуан 80 (Мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскъыпхъэмкІэ министерствэм къызэрилъытэмкІэ, тонн мелуан 85-рэ) кърахьалЭнэщ. Абыхэм жаІэ: «Дизэрыт илъэсищІым и япэ Іыхьэм абы нэхърэ нэхъ мащІэ къетхъакІэу щытащ, абы щхьэкІэ дыдаІакъым. Нэгъабэрей гъавэуи мелуан 24-рэ хъухэунэщи, тонн мелуани 104-рэ диЛнэщ. Урысейр зы илъэсым гъавэ тонн мелуан 77-м ирокъу. Араущи, адрей тонн мелуан 27-р нэгъэзэщІ къэралхэм етщэфынущ». Апхуэдэ Іуэху епльыкІэм тетхэм я нэхъыбэр къэрал кІуэцІ уасэхэр дунейпсо уасэхэм нэхърэ мынэхъ лъагэным зи сэбэп хэлъхэрщ.

ЛъэныкъуитІми жаІэр пэжу къыщІэкІынущ. Стэканыр и зэхуэдитІым нэс ныкъуэ хьэмэрэ и зэхуэдитІым нэс ныкъуэ хьэмэрэ и зэхуэдитІым нэс из? Пасэрей Римым ныпхъэдэхэм ящыжаІэрт: уи Іуэху хуэзэрикІынум хуэдэу къэпсэлъ.

Поволжьеращ псом хуэмыдэу уэгъум ихьар. Ауэ ар Урысейм и зы Іыхьэ къудейуэ аращ. Пэжщ, къащехъулІэхэм деж мыбы тонн мелуан тІощІи къыщрахъэлІэу щытащ. А ирикъыгъэ бжыгъэр зыкъомкІэ щынэхъ мащІи куэдрэ къэхъуащ. Абы щыгъуэми, ипщэ лъэныкъуэмрэ Кавказымрэ мы гъэм нэгъабэ нэхърэ гъавэр щынэхъ бэщІ. Къыхэдгъэщынщи, а щІынаналъэхэрщ гуэдэ псоми я Іыхьэ пЛанэм нэс къэзытыр.

Курыт округым гъавэр къыщрахъэлІэж. ЭкІэ мыбы къыщытрах нэгъабэ елъытауэ нэхъыбэ. Арщхьэкіэ Урысейм и Гъавэ зэгухэонытъэм и вице-президент Корбут Олег дыкъыхэрелджэ эркІэ демыПэщІэкІынкъ: тхъэмахуитІ хуэдизи дэкІмэ, зэрыхъум деплъынщ. Корбут и псалъэхэм ятепщІыхьмэ, Сыбырым къыщрахъэлІэнущ нэгъабэ къыщытрахам хуэдизи гъавэ.

Дэ ди лъым хэтщ мэжжщІалІагъэм дыщыщынэнщ.

Ди адэшхуэхэр мэжжлІащ. 90 гъэхэм къыштпэщІэхуэ псори тшхырт. Дэ мэжэщІэлІагъэм нэхъ дыщошнэ мэ а ерыскъыр къэзылэжьыр тфІэкІуэдыным нэхърэ. Мис аращ уэгъум иубыда щІынаналъэхэм гудыигэ нэхъыбэ щІыхуэятщІын хуейр. Тъавэнщэу дыкъанэмэ, ар хьишІ хуэщІыкуэ щІынальэм. Пэжщ, нэхъ лъапІэІуэу. Ауэ мыбдежми зи Іуэху къыщикІыр мэкъумэщыщІэхэрщ. Ар и шэсыпІэщ 2011 гъэм гуэдзынщэу дыкъызэрымынэм. Ауэ тъавэгъэкІэрэ Поволжьем сыт хуэдэ ахъшэкІи пхуэкІуэнукъым.

Сыт хуэдэу щымытами, гъабли къэхъунукъым, уасэхэми зрачыну къыщІэкІынукъым. Ауэ быдэ и анэ гъыркъым. Дауи, аращ премьер Путин Владимир ткІийуэ къыщІигъэнар: «Псалъэзыгъэм фейдэ къыхэзыхыну хуищІэкъуэну псори къыжьэдэкъуэн хуейщ».

ЧКАНИКОВ Михаил.
«Российская газета».

КъуажитІыр зэпызыщІахэр

● Лъэпкъхэр

Лъэпкъ зэмыдІэужьыгъуэхэм ящыщ щІыхуэхэр зэгъуэнэгъу ящІыж папщІэ Къбэрдей-Балъкъэрым къыщагъэсэбэп куэд льандэрэ бгырысхэм къадекІуэкІ хабзэхэр.

РЕСПУБЛИКЭМ къыщагъэщІэрэщІэж пасэрей хабзэр - хьэщІагъэ зэкІэлъыІэрахъэнымрэ псэухукІэ зэдэІэпыкъунымрэ теуХуар. «Къуэнакъ» тырку псалъэм «хьэщІэ лъапІэ», «ныбжьэгъу», «къуэш зэрыщІа» мыхьэнэр иІэщ.

КъБР-м ХьыбарегъащІэ Іэнатіэхэмкіэ, жылагъуэ зэгухэныгъэхэм ядэлэжьынымрэ щІалэгъуалэм я Іуэхуэмкіэ и министерствэм езым и проектым хишащ школакІуэхэмрэ студентхэмрэ. Зи гугъу тщІы хабзэм Іэмал къарет ныбжьыщІэхэр зэныбжьэгъу зэхуащІыну. Лъэпкъэхэр зыщыгъэгъэнёну хущІэкъуэхэм я жьІэм ахэр щІэмыцІэну.

Нэгъабэ апэу мыр ирагъэжьащ адыгэ, балъкъэр, унагъуэхэм я бынхэу 8-м. Тхъэмахуэ зэхуакуКІэ сабийхэр зыр зым и дежь щихьэщІащ, зыхьыхьа лъэпкъым къыдекІуэкІ хабзэхэм хэгъуэзащ, ныбжьэгъу зэхуэхъуахэщ.

Мы гъэм хьэщІэхэр ирагъэблэгащ адыгэ, балъкъэр, урыс, осетин, корей унагъуэхэу 34-м.

Жьаласэ Тимур балъкъэр къуажэ Яныкуей кІуащ адыгэ кІуажэ КъэхъуІи икІри. Мыбы хьэщІагъэшхуэ къыщраха къудейкъым, атІэ здрагъэблэгъа унагъуэм щыщ хъуащ. Балъкъэр шхынагъуэхэр игъэхьэзырыфму ирагъэсащ.

- Сэ балъкъэрыбзэ езгъащІэрт, езым адыгэ псэлъэкІэм сытришэрт, - жеІэ Борис.

- Иджы ар сэ си къуэш дыдэм хуэдэщ, - зеумысІэж Тимур.

Я бынхэм яужькІэ благъэ зэхуэхъуащ адэ-анэхэри. Жьаласэхэ Кулиевхэ кІуащ я къуэм и Іуэху зыІутыр къащІэну. Іэнэшхуэ къыхуагъэуващ, гъунэгъуэр къраджащ. Иджы балъкъэр Люлирэ адыгэ ФатІимарэ зэгъусэу балъкъэр хъыршынхэр ягъэхьэзыр.

- Кулиевхэ я унэр ди къуэм етІуанэ унэ хуэхъуащ. Сэ хуабжьу сыщогуфІыкІ абы балъкъэрхэмрэ дэрэ къуэщІ дыдэрыдэхуищІам, - жеІэ Жыласэ Рустам.

Зэныбжьэгъуэм и къуэпсэхэр

Илъэс 16 зи ныбжь Шевелев Денис Екатеринославскэ къзакъ станицим къыщыхъуащ. Балъкъэр зэщІапхъэр суртІкІэ фІэкІа ильэгъуатэжьым. Иджы Балъкъэр ИщІэ къуажэм щыщыхьэщІам а чэщанэхэм ящащ. Османов Мыхьэмэт и унагъуэм абы къыщищІащ балъкъэрхэм къадекІуэкІ хабзэхэр.

- Сэ сигу ирохь а хабзэхэр. Псом хуэмыдэу нэхьыжь кьыщыщІыхьхьэм и деж зэрытэджхэр - абыкІэ къагъэлъагъуэ щІэ зэрыхуащІ, - кІеІуэтэж Денис. - Дэ зы щІыналъэ дыщопсэу, дызэгурымыІуэу хъунукъым.

Республикэм лъэпкъ зэхущытыкІэхэр щрагъэфІэкІуэну я мурадш зи гугъу тщІы Іэмал хэмкІэ.

Лъэпкъ зэмыдІэужьыгъуэхэм щыщхэр къуэщІ зэхуэхъуэ ныбжьэгъу щыщытакІэ, къгъэщІэрэщІэжьын хуейкъэ? Абы щІэ хэлъкъым. Абы и дамыгъэ хъуащ Арщыдан адыгэ къуажэм Зэныбжьэгъуэгъэм и жьыг сатыр щыхасар.

Иджы республикэм щамурадщ къуэщІ зэхуэхъуэ ныбжьыщІхэм я лагерь кьыгъэІуэхыну. ИужькІэ мы Іуэхум кьыхьыхьэнущ нэгъуэщІ щыналъэхэри. Жэрдэмыр щыдаІыгъащ Ставропольмрэ Осетие Ищхъэрэмрэ. Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым и щІыналъищым щыщ ныбжьыщІэхэр зэкІэлъыІэнущ.

Къбэрдей-Балъкъэрым и Президент Къанокъуэ Арсен мы Іуэхуэм мыхьэнэщхуэ иІэ къельытэ.

КъБР-м хьыбарегъащІэ Іэнатіэхэмкіэ, жылагъуэ зэгухэныгъэхэм ядэлэжьынымрэ щІалэгъуалэм я Іуэхуэмкіэ и министр Іащты Борис и Іуэху епльыкІэ:

- ДИ ЖАГЪУЭ зэрыхъунщи, Кавказыр куэдым къафІощІ щІыхуэхэр щызэпэщІэт, щызэрыфыщІ щІынальэр. Дэ кьыхэтлъхьа жэрдэмымкІэ дыхуэнщи ди деж зэкъуэшныныгъэмрэ зэныбжьэгъуныгъэмрэ яІэ зэрыщрагъэщІыр, щІыхуэхэм хьэщІагъэшхуэ зэрыщрахьыр къэдгъэлъэгъуэну. Зи гугъу тщІы хабзэр жьы дыдэщ, зыми кьыбжиІэфынукъым ар кьыщежьар сут щыгъуэми. Дэ а хабзэр дигу кьэкІыжащ республикэм щытыкІэр щызэІыхьэу хуежьа нужь. Дегупсысащ: сыт абы иэдэгъуэныфынур? Мыпхуэдэхэм и деж сыт хуэдэ Іэмал кьагъэтэрэт дяпэ итахэм? Зэныбжьэгъу зэпыщІныгъэхэрт. ГъэзэгурыкІуэр хуей хъурт щыпхэн, жэщ щрихьэлІ щыщІэсэхэри. Зауэ щекІуэкІкІэ хэщІапІэ щынагъэуэнри иІэн хуейт. А псори къезытыр зи гугъу тщІы зэныбжьэгъу зэпыщІныгъэрщ.

Зыдумысыжьыщи, дыщыгугъакъым етхъэжьа Іуэхум апхуэдизу зиубгъуну. Зы щапхъэ закъуэ кьэсхьыщи. Япэ щІыкІэ къуэш зэрыщІам Аушыджэрэ Гундозэрэ щыщ щІалэ щыкІуитІ - зы адыгэрэ зы балъкъэррэ. УнагъуэкІэрэ зэкІэлъыкІуэрт, зэгъуэгу школьным кІуэрт, дерсэр ящІыжьырт. ИужькІэ школьхэм зыгъэпащІащ. Іуэхум хьыхьащ адэ-анэхэри, а къуажэхэм я администрацэхэм. Иджы дыдэ Аушыджэрэ Гундозэрэ и унафэщІэм Іэ традзащ къуажитІыр зэкъуэш зэрыдэхуэхьуам щыхьэт техьуэ зэгурыІуэныгъэм. Си гугъэщ зы щапхъэ закъуэу къэмынэжьыну.

ЕМЕЛЬЯНОВЭ Светланэ.
«Российская газета».

●Азербайджан

Мыгувэу ЮНЕСКО-м и щэнхабзэ щІэнхэм хагъэхьэнущ ди эрэм и IV - V лЭщІыгъуэхэм кьызэрагъэпэща Лагич бгырыс кьалэр. Я гугъу тщІы зэгухьэныгъэм и унафэщІэхэм щэч кьытрахьрыкьым а пасэрей азербайджан жылагъуэр хьумэным дунейпсо тхыдэм и дежкІэ мыхьэнэщхуэ зэриІэм.

Лагич мы зэманым хуабжьу щощахуэ Урысейм икІа туристхэр. Ахэр псом хуэмыдэу дэзыхьэхыр ебыхьэщІыкІа хьэжьыщыкъуэхэрщ, кумбыгуэ зэмылІэужьыгъуэхэрщ, кхъуэщынхэрщ. Ебы щІынІэм щыпсэуэхэри кьэралым и адрей лъэпкъхэм зыкьомкІэ кьащхьэщокІ. Псалъэм и хьэтыркІэ, абыхэм я бзэр фарсим нэхъ тохъэ, тырку псалъэхэри мымащІэу кьащхьэбзэн пэтми.

Лагич щыпсэухэм автомашинэхэм нэхърэ нэхъ кьащІэ щыкІэ кьакІуэхьынщ.

СССР-р къэунэхужыну дыхуей?

● Кьыргъыз

Жэуап нэхъыщхьэр

Кьыргызхэм я нэхъыбэ дыдэр абы и телъхьэщ. Зорыгурыуэгъуэщи, уэзгухьэну, узыкьуэувэну Іейкьым, а узыгухьэм и мыпхьукІэ унэсу ну унмычрадмэ.

... БИШКЕК щыхуабащщ. ХьэщІэщхэр нэщІщ, шхапІэ лъапІэхэм я Іэнэзехьэхэм ящІэри ягъэуэтрыкІыж. Ар кьыщыхэкІар псоми ящІэ: пІалъэ кІэщІым кьэралым революциті щекІуэкІащ, Ош лъы щагъэжащ. ХьэрычъэщІэхэм лъэныкъуэ зрагъэзащ. Иссык-Куль гуэл тельыджэми нэгуэзыужькІуэ туристхэр кІуэжыркъым. Ауэ бэзэрхэм щыхуэзар мымащІэу щыхэхуос, щызопсальэ. Абыхэм щызэхэпхыр щыщ: «Дапщащ дэ Урысейм щыщыбгъэхьэжьынур? И чэзу зэрыхьурэ куэд щІащ». Бишкек щІэпхъаджагъэ куэд щалэжьа, Ошрэ Джелалабадрэ лъы щагъэжа нужь, Кыргызыр щыхуэзар и щыхуэзэн я нэхьыбэр хуэнижьыкІ къэралыр щхьэхуэу щытыну. - «Дэ Иссык-Куль и хьурегъыр кьызэхэзэгъэкІухьащ, - кьыджиІащ щІыпІэ МВД-м и чэнджэщэгъу Кокчекиев Токтагул. - Щыхуэхэм деупщІащ. Процент 99-м кьыджиІащ: «Мыбы урыс власть щыщыІам щыгъуэ жэнэтым дистІ, иджы домэжалІэ. Сэ парламентыщІэм жэпуэгъуэм ирагъэкІуэкІыну япэ сессием кьыщыслІэтынущ Кыргызыр ирагъэкІуэкІ ЖФ-м хьыхьжьыным и Іуэху». «ПсынщІэІуэу рефи... ренне... ренмум ирагъэкІуэкІ, - кьыщыжиІащ автобус къзувыІэпІэм сызыщрихьэлІа лІыжьым. - Сэ СССР-м згъэзэжьыну сыхуейщі». Тельыджщ. Илъэс тІощІ дэкІуэ Урысейм кьыхуагъэзыр СССР-р кьигъэщІэрэщІэжьыну. Ауэ езы урысхэр хуэнуэ пІэрэ абы? А упщІэм и жэуапырщ нэхъыщхьэр.

КьыззэрыщІэкІымкІэ, ахъшэ щІэтын хуейщ...

СССР-р щыпльэпльэжам щыгъуэ дэ ди гъусэу псэуну зыри хуеякъым, - я щхьэр щІэхьэри, зэбгрыкащ. 1991 гъэм псоми кьалъытэрт езыхэм я пЫр Урыс-мыгъэхъун мурадкІэ.

«Зым адрейр ипІын хуейкъым»

- СЭ КЬЫЗГУРОІУЭ Союзыщ» кьызэгъэпэщыным ахъшэшхуэ зэрыгеткІуэдну, - кьыджиІащ Бишкек щыщ хъэрычэтыщІэ Ходырев Олег. - Ауэ Кыргызыр щыпсэу сэ, урысыр, сыхуейщ Урысейм сыкъихьэмэну. Пэжщ, иджыпсту Іуэхуэр зэпщІ хуэдэщ. Арщхьэкіэ мыбы зыкъомщІрийхэм, тыркуэм, иджы узбекхэм яІэ щагъэжащ. Хэту пІэрэ кьыкІэлъыкІуэнур? Езы кьыргызыхэри зэгурыІуэжьыркъым - ипщэмрэ ищхъэрэмрэ щыщ тепщэ гупхэр зэбгищ. Сэ сыхуейт Урысейм Кыргызыым щиІэ дзэ базэм зригъэубгъуну - итІанз Іэмал иІэнут, къаугъэ къэхъеймэ, щІыпІэм нэхъ псынщІэу кьыльэІэсыну. КъэралитІыр зэгухьэн хуейкъым, арщхьэкІэ Урысейм мы къэралым щыщІиІэ зэфІэкІым химыгъахъуэу хъунукъым.

- Урысейм уэзрыкІуэну билет уухуей, кьуэш? Бишкек и авиакассэм и деж къыщыщэІущащэ сопдэджэр щыхухьур. Уасэжьм хуэдитІкІэ хэхъуащ. АрщхьэкІэ, Бишкек икІыу Москва кІуэ кхъухьлъатэм щыхур изщ. Кьыргызыым и щыхуэхэр Урысейм кьакІуэ мэкъу кьэрал кІуэщ паспортэхэмкІэ. Аращи, сыт хуэдизкъэІэпхъуэми, пхуэгъэбелджыльнукъым. КъэралитІыр зэгухьэм нэхъри нэхъ зэІуныбз хъунущ.

- СССР-м кьыдыхэта кьэрал гуэрым гухьэну Урысейр хуеймэ, абы ар зыпІщІыхьын хуейр Евросоюзым и щапхъэщ, - жеІэ Бишкек щыщ къуэлъхъуэщІэм. - Я ахъшэри я хабзэхэри зыуэ, гъунапкъэ зэкуамыІэу. Арщхьэкіэ ЕС-м къэрал къуэрыдзыхэр хагъэхьэркъым - ятІэ щыкІэ я экономикэр ирагъэфІэкІуэн хуейщ. Зым адрейр щІипІын щыІэкъым. Епльыт абы хагъэхьэну пэплъэхэм я чэзуэр зэрызэтриуамкІ Урысейм кьыгухьэну хуейхэр чэзу хэтхьым. Дэ кьыдгухьэну хуейхэр куэд хъуркъым. Ауэ, жьыІт, абы щхьэкІэ ди Іуэхур нэхъ Іей?!

... Мыри щІыдгъужьынщ: 1990 гъэм Ош кьалэм апэу лъы щагъэжащ кьыргызыхэмрэ узбекхэмрэ. Илъэс дэкІри, СССР-р лъэпльэжащ. Ауэ аргуэру ягу рэлъм и ипщэ Іъэныкъуэм лъэпкъхэр щыщызэпэщІэувэм аргуэру ягу къэкІыжащ СССР-р кьызэгъэпэщыжьын зэрыхуейр: «Кьулейсыз, щынагъуэм дыхэту допсэу. Урысейр кьыддэІэпІкъунущ». Дауи, кьыргызыхэр губгъуэ кьибнэнэр кьемызэгъщ. Жэгуэхьныр Іуэху дахэщ, ауэ ар тэмэмкъым, нэгуэщІым ахъшэ кьыІэщІбгъэкІыным тещІыхьауэ щытмэ.

ЗОТОВ Георгий.
«Аргументы и факты».

НапэкІуэцІыр зыгъэхъэзырарШАЛ Мухьэмэдщ.

●Къулыкъуэхэр

Хэт куэдыІуэрэ тетащ, хэти и ныбжьыр хэкІуэтащ

Башкирием и президент Рахимов Муртаза и къулыкъум текІащ. Апхуэдэу зэрыхъ унур псоми яшІэрт. Нау эу зэрышІытщи, Рахимовыр хуеящ и епплІанэ президент пІалъэр иухыхукІэ унафэщІу зыкьигъэнэну е езым и цІыху и пІэм иригъэувэну. Арщхьэкіэ апэри етІуанэрэ къесу лакъым. И пІалъэр къэмысу льэныкъуэ зригъэзыН хуей хъуащ. Іэмал, президенту ягъэува Хамитов Рустэм зэгуэр Рахимовым и гупым хэтащ, арщхьэкІэ аратэкъым зи къулыкъум текІам езым и пІэм иригъувэну зыхуеар.

РАХИМОВЫМ и псэм ищІэрт апхуэдэ кьыззэрыхьунур. ЗакьыпэщІисащ. Медведевымрэ Путинрэ ирагъэкІуэкІ щІыналъэ, парт политикэм техьущІыхьащ, «башкир национализмэмкІэ» Москва игъэшынэну хуЩІэкъурт. Езым и фейдэ зыхэлъ Іуэхуэр пхигъэкІыну хуейну я къыщІэкІынт. Арщхьэкіэ блэкІа лІэщІыгъуэм и 90 гъэхэм, уеблэмэ, 2000 гъэми кьехъулІэу щытахэр иджы зыкІи кьезэгъыжьырыкьым.

Нэгъабэ лъандэрэ трагъэкІ 1990 гъэхэм я зэхуэдитІым кьыщыщІэдзауэ зи кьулыкъум тет губернаторхэр е зи ныбжьыр илъэс 70 иригъуаэр. Сыт щхьэкІэ? Апэрауэ, абыхэм я нэхьыбэм кьаруи зэфІэкІи ябгъэдэлъыжькъым. ЕпІуанэрауэ, ящщІ куэдыр 2005 гъэм я кьулыкъум зэрагъэувар илъэсэ 5 пІалъэ хуедмкІэщ. Абы кьыхэкІыу, илъэсэ 5 апэкІэ я агъэувахэр я кьулыкъум кьытранэжьи е ахэр ІутъэкІыныр, Пэжщ, а тращІыхьын хуейщ. Абы кьыдэкІуэу нэгъабэ зэщІадза зэхъуэжьІыныгъэм властыр зыгъэпейтеин гуэри кьаухихьынукъым 2011-2012 гъэхэм екІуэкІыну хэхьынтъэ Іуэхуэм. Пэжщ, а хэхьынгъэхэм зыхуагъэхьэзыру щІадзащ, арщхьэкІэ кьулыкъуэм я гъэувынуэхэм зэман я Іэнущ езыхэм я щыналъэхэм зыщагъэбыдэну.

Дыгъэтхъаэм и 29-м Медведев Дмитрий псоми зэхахыу жиІащ епплІанэ пІалъэкІэ губернатор кьулыкъум я гъэувынуэхэр закъуэтІакъуэу зэрыщытынур. Абы и пэжыпІэкІэ кьикІырт хуэ хьуа кьулыкъуІэхэр тІысыжьын хуейуэ. АрщхьэкІэ апхуэдэ хабзэр абы ипэжкІи кьагъэсэбэпын щІадзащ. Псалъэм и хьэтыркІэ, нэгьабэ и щэкІуэгъэуэр Россель Эдуард (Свердлов область), дыгъэгъаэзэм Максютэ Николай (Волгоград область) я кьулыкъуэхэм кьытранэжьыным хэпльэхакъым. Іуэхуэр щІэпсынщІащ мы гъэм и щІышІлэм. Я кьулыкъуэхэм текІын хуей хъуащ Шаймиев Минтимер (Тэтэрстан), Волков Николай (Еврей автоном область), Филипенкэ Александр (Ханты-Мансийск автоном округ), Неелов Юрий (Ямал-Ненец автоном округ), Сумина Петр (Челябинск область), Чернышев Алексей (Екатеринбург область), Чуб Владимир (Ростов область), Катанандов Сергей (Карелие), Федоров Николай (Чувашие). Абыхэм я нэхьыбэр езыхэр щІэлъэІущ я Іэнатіэм текІыну. И пІалъэр кьэмысу я кьулыкъуэм текІар Катанандовым и закъуэт. Иджы мис абы и льэужьым ирикІуащ Рахимоври. Ари и пІалъэр кьэмысу и кьулыкъуэм текІын хуей хъуащ.

Я кьулыкъуэхэм текІын хуей хъуащ Шаймиев Минтимер (Тэтэрстан), Волков Николай (Еврей автоном область), Филипенкэ Александр (Ханты-Мансийск автоном округ), Неелов Юрий (Ямал-Ненец автоном округ), Сумина Петр (Челябинск область), Чернышев Алексей (Екатеринбург область), Чуб Владимир (Ростов область), Катанандов Сергей (Карелие), Федоров Николай (Чувашие). Абыхэм я нэхьыбэр езыхэр щІэлъэІущ я Іэнатіэм текІыну. И пІалъэр кьэмысу я кьулыкъуэм текІар Катанандовым и закъуэт. Иджы мис абы и льэужьым ирикІуащ Рахимоври. Ари и пІалъэр кьэмысу и кьулыкъуэм текІын хуей хъуащ.

● Германие

ЯгъэмэщІэну къегъэув

Германием зыхъумэжьыкІэмкІэ и министр Гутенберг Карл-Теодор *(суратым)* **къельытэ бундесверым дэз къулыкъу зэрыщрахьэкІ пІалъэр куэдыІуэу. Абы кьыхелъхьэ иджыпей мазибгъум мазищ кІэрагъэхуну.**

АПХУЭДЭ Іуэхур мыгувэу правительствэм и пащхьэм къыщалІэтынущ. Жьаті ЗЭщІ блэкІа илъэс 30-м иджы етхуанэрэ дзэм кьулыкъу щащІэн хуей пІалъэ Германием щагъэмащІэ. СССР-р пльэпэжа, Европэм зэхъэжьІныгъэ инхэр щекІуэкІа иужь, 90 гъэхэм нэмыцэхэм кьалытащ иджырей зэманым танк зэхэзэхэр емыкІуэкІыжьну. Дзэр иджырей льэхъэнэм кьигъэувэхэм нэхъ езэгъын, псынщІэу Іэпхъэн, удын иридзынэм хуэхьэзырын хуейщ.

Мы зэманым бундесверым кьулыкъу щащІэ сэлэтхэу, офицерэу мин 253-рэ 885-м. Абыхэм ящыщу пІалъэкІэ ираджар щІыху мин 38-рэ 765-рэщ. Адрейхэм дзэм кьыхэнэжу кьулыкъу щащІэ (щІыху мин 26-рэ 540-м) е ахэр я Іэщіагъэкіэ зауэлІхэщ - дзэпхэдэжи щІыху мин 188-рэ 580-рэ мэхъу. ЗэхьэкІныгъэхэр зэфІэмыІэ, дзэм кьыкІыжьу щызыщІэнухэр псори зэхэту мин 250-м щІигъунукъым.

Германиемри гугъу щыдохь дзэм ираджэнуэр кьыхэхыным. ЩІалэхэм кьэду яхэтщ мызушэхэр, бундесверым кьулыкъу щызыщІэхэм я процент 40-р пшэрыльэщ. Процент 27-р спортым хуэхамэщ, процент 52-р тутын иофэ.

Щыхуабэми щыщІыІэми...

● Зэман

Иджырей гъэмахуэр хуабащщ. Абы кьэд тражьыкъащ, ящхкІи тражьыкъыщщ. Пэжщ, телевидениэм дегъэльагъу щыкІэхъхъэм зыщызыгъэкІыщху ящхэгужьхэр, торф щІыпІэхэмрэ мэхъэмрэ «къщыщукъубгъе» дыгъэхъэм дІыгъэ яхэлъу япэщІэт мафІэгъэункІыфІхэр. Ар псори хъарыпэщ. Арщхьэкіэ къэгъэльэгъуа хъурыкым мы гъэмахуэм хуабжьу хуабжьу гъэзэгъ ирагъэхьэрыгъэкІуэм я гъащІэр.

«ЩІЫМАХУЭМ гу, гъэмахуэм Іэжьэ гъэхьэзыр» жаІэ. Дуней псом а хабзэм щытетщ: зи щхьэ тщІэ хуэзыщІыкъ арналхэм псы Іуфэхэр, зыгъэнэкІыпІэхэр, зыгъэпэсхуэпІэхэр, н.кь. зыхуей щыхуагъаэз. Арщхьэкіэ ди деж ар щІэздзгъэзэлъ щащІам и закъуэкъым. Мы гъэмахуэм кьызэригъэлъэгъуащи, дэ хуабэм и мызакъуэу дыхуэхьэзырыкъым езы гъэмахуэми! Ди транспортри псэуПІэхэри дунейм щагъэува пщалъэхэм езэгъыркъым. Мыбдеж сыту делагъэу кьыщыщІыхьэрэ ди кьулыкъущІэ щІэрыІуэхэм кьыхалъхьэ Іуэху зэмылІэужьыгъуэхэр - нэгъуэщІ кьэралхэм кьращ щагъырхэм, милиционерхэм я фащІэхэр зэхьэуэкІыным, н.кь. теухъауэ. Ахэра урысейхэр мы зэманым нэхъ зыхуэныкъуэр?! ЦІыху мелуанхэр метрополитеным махуэ кьэс хуэиту щыбгъуэфыркъым, абы жьы кьабзэ щІауТІыщІхъэ хуэдэу зэгъэІуэхри таурыхьщ. Дуней псом метрополитенхэм кондиционерхэр щоплажь щІымахуэми гъэмахуэми. Сыт щхьэкІэ жьпІэмэ, апхуэдиз щыхуэзыхьэ щІыпІэхэм хьэуар эпыІмыуэ щагъэжьбзэн хуейщи.

Ди псэуПІэхэм я щытыкІэм щыхуэхьэу утепеслъыхьыпхъщ. Унэхэр гъэмахуэм кьызэщІоплъэ, хуабэм детхьэлэ. Илъэс кьэси апхуэдэщ. АрщхьэкІэ дэнэ дызэдэІэпхъуэнур? ПсэуПІэ унэхэм яхуэгъэзауэ бгъэкІа Ілъэщ ирагъэуащІ щыпІалъэхэр жьы хъуащ, ахэр зэрахьэуэ кІыным зыри егупсысаркъым.

КІэщІу жьыІмэ, иджырей гъэмахуэм кьигъэльэгъуащ Урысейм щІыху кьызэрыгуэкІым и тыншыгъуэр зыуи кьызэрыримыдзэр. ЩІымахуэм щІыІэм дес, гъэмахуэм хуабэр кьыттохьэльэ...

ЗЯТЬКОВ Николай.
«Аргументы и факты».